

Baroque Ornamentation

(การใช้โน้ตประดับในยุคบาโรค)

ดร.ภาวไล ดันจันท์พงศ์*

ในทางดนตรีโน้ตประดับ (Ornament) นั้น มีไว้ตกแต่งประดับประดาแนวทำนอง (melodic line) ให้มีความไพเราะอ่อนหวานมากขึ้น โดยอาจเกิดขึ้นในแนวประสาน (Harmonic line) ก็ได้ หน้าที่หลักของโน้ตประดับนั้นมีไว้เพื่อให้นักดนตรีสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกได้มากขึ้น สามารถเพิ่มความอ่อนหวานไพเราะ โดยโน้ตประดับมักจะเล่นรอบๆ โน้ตหลักสำคัญความยาวของโน้ตประดับอาจสั้นมากเร็วมากไปจนถึงยาว หลายๆ จังหวะก็ได้ นอกจากนี้มีไว้ตกแต่งเพิ่มความไพเราะแล้ว โน้ตประดับยังมีหน้าที่ช่วยเก็บเสียงของโน้ตหลักให้ยาวขึ้นอีกด้วย เนื่องจากเครื่องดนตรีคีย์บอร์ดในสมัยบาโรค เช่น ฮาร์พซิคอร์ด คลาวิคอร์ดนั้นไม่สามารถเก็บเสียงโน้ตให้ยาวเหมือนเปียโนในปัจจุบันได้ โน้ตประดับจึงไปช่วยทำหน้าที่เก็บเสียงของโน้ตให้ยาวขึ้น

มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการใช้โน้ตประดับเริ่มต้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 แต่เริ่มมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคบาโรค โดยผู้ที่ทำให้การใช้โน้ตประดับมีใช้กันอย่างแพร่หลาย และส่งอิทธิพลไปยังนักประพันธ์เพลงอื่นๆ ทั้งในยุคเดียวกันและยุคต่อมาคือ Henry Purcell (1659-1695) นักประพันธ์เพลงชาวอังกฤษ ดนตรีในยุคบาโรคนั้นนักดนตรีจะใช้เทคนิคการด้นสด (Improvisation) ในโน้ตประดับที่มักเกิดขึ้นในแนวทำนอง เช่น ใน

บทเพลงร้องที่มีการย้อน ครั้งแรกนักร้องจะร้องเฉพาะแนวทำนอง แต่ในครั้งที่ย้อนนักร้องจะใส่การด้นสดโน้ตประดับเข้าไปที่แนวทำนอง เพื่อเพิ่มความแตกต่าง ความไพเราะ รวมไปถึงการแสดงออกถึงทางอารมณ์ของนักร้องเองได้มากขึ้น นอกจากในบทเพลงร้องแล้วบทเพลงอื่นๆ สำหรับเครื่องดนตรีก็มีการด้นสดโน้ตประดับเช่นกัน

นักประพันธ์เพลงบางคนจะระบุการใช้โน้ตประดับลงไปในบทเพลงเลย โดยจะใช้สัญลักษณ์ระบุไว้ หรืออาจจะเขียนเป็นโน้ตลงไปเลย ไม่ใช้สัญลักษณ์ก็ได้ โน้ตที่เขียนอาจจะเป็นโน้ตขนาดเล็กกว่าปกติ หรือขนาดปกติก็ได้ บ่อยครั้งที่ผู้ประพันธ์ได้ระบุคำอธิบายวิธีการเล่นโน้ตประดับของตนเองไว้ที่หน้าแรกของบทเพลง เสมือนกับเป็นคำแปลของสัญลักษณ์ดังตัวอย่าง ของ Jean-Henri d'Anglebert (1635-1691) นักประพันธ์เพลงชาวฝรั่งเศสได้ประพันธ์ "Pieces de Clavecin" (Pieces for Harpsichord) ในปี 1689 ภายในมีตารางระบุวิธีการเล่นโน้ตประดับในบทเพลงของเขา และ Francois Couperin (1668-1733) ได้ประพันธ์ "L' Art de toucher le Clavecin " (The Art of Playing the Harpsichord) ซึ่งอธิบายถึง วิธีการระบุโน้ตประดับควบคู่ไปกับวิธีการเล่นโน้ตประดับในบทเพลงของเขา วิธีการเล่นโน้ตประดับแบบฝรั่งเศสนี้ได้เป็นเสมือนต้นแบบวิธีการเล่นโน้ต

*ผู้อำนวยการศูนย์บริหารทวงวิชาการดนตรี วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

ระดับที่นักประพันธ์ในยุโรปได้ถือปฏิบัติต่อมาตั้งแต่ J.S. Bach (1685-1750) ไปจนถึงสมัยคลาสสิก

วิธีการเล่นโน้ตระดับของบาด จัดได้ว่าเป็นวิธีที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ใน "Clavier - Buchlein vor Wilhelm Friedemann Bach" (Little Clavier Book for Wilhelm Friedmann Bach) เขียนในปี 1720 สำหรับลูกชายของบาด ซึ่งขณะนั้นอายุ 9 ปี บาดได้ใส่ตารางวิธีการเล่นโน้ตระดับของเขา ซึ่งเป็นการเขียนอธิบายทั้งสัญลักษณ์ที่ระบุและวิธีที่เล่นเป็นตาราง วิธีการเล่นโน้ตระดับเพียงหนึ่งเดียวที่บาดเขียนไว้ และมีชื่อเรียกอย่างสั้นว่า "Explication"

ตัวอย่าง *Explication* ของบาด

สำหรับตารางของบาดภายหลังได้ถูกตีพิมพ์ขึ้นใหม่ โดน้ดใช้การเขียนโน้ตแบบมาตรฐานปัจจุบัน

EXPLANATION OF VARIOUS SIGNS, SHOWING HOW TO PLAY CERTAIN ORNAMENTS PROPERLY¹⁰

The image shows a printed musical notation titled "EXPLANATION OF VARIOUS SIGNS, SHOWING HOW TO PLAY CERTAIN ORNAMENTS PROPERLY¹⁰". It contains 13 examples of ornaments, each with a number and a description. The notation is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The examples are:

1. trill
2. mordent
3. trill and mordent, or trill with termination
4. turn
5. ascending trill
6. descending trill
7. ascending trill, with mordent (termination)
8. descending trill, with mordent (termination)
9. ascending appoggiatura
10. descending appoggiatura
11. appoggiatura and mordent
12. appoggiatura and trill
13. appoggiatura and trill

ในปัจจุบัน วิธีการเล่นโน้ตประดับในบทเพลงบาโรคยังคงเป็นแบบเดิม แต่วิธีการระบุสัญลักษณ์อาจต่างออกไปจากตารางของบาก เราสามารถแบ่งโน้ตประดับ ได้เป็น 6 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. Trill
2. Mordent
3. Turn
4. Appoggiatura
5. Acciacatura
6. การผสมผสานโน้ตประดับเข้าด้วยกัน

1. Trill

Trill คือ การเล่นโน้ตตัวที่ระบุกับโน้ตตัวที่อยู่สูงกว่าสลับไปมาอย่างรวดเร็ว ในยุคบาโรคจะเริ่ม trill จากโน้ตตัวที่อยู่สูงกว่า ก่อนโน้ตตัวที่ระบุ แต่สำหรับบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นภายหลังปี คศ. 1800 มักจะเริ่มต้น trill จากโน้ตตัวที่ระบุก่อนโน้ตตัวที่สูงกว่า สำหรับโน้ตต้นฉบับของบาก สัญลักษณ์ trill ที่ใช้จะเหมือนกับ mordent ในยุคคลาสสิก แต่ในปัจจุบันหลายสำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์บทเพลงในยุคบาโรคได้ใช้สัญลักษณ์ tr... แทนการ trill โดย trill ที่เกิดขึ้นอาจยาวหรือสั้นก็ได้ แต่ทุกครั้งจะเริ่มที่ตรงจังหวะ สำหรับความยาวนาน ขึ้นอยู่กับค่าของโน้ตตัวหลัก จังหวะของบทเพลงและรสนิยมรวมไปถึงทักษะของผู้เล่น การ trill ที่สั้นที่สุดคือการเล่นโน้ตสลับไปมา 2 ครั้ง

ตัวอย่างการ Trill ในยุคบาโรค

The image displays five examples (a-e) of trill notation and their execution. Each example shows a single note with a trill symbol (a wavy line) above it, followed by the text 'may indicate:'. To the right of each example is a series of numbered measures (1-6) showing the trill's execution. The trill is performed by alternating between the note indicated by the trill symbol and the note below it (the 'trill note').

- a. Trill on a half note. Execution: 1. (trill note), 2. (trill note), 3. (trill note), 4. (trill note), 5. (trill note), 6. (trill note).
- b. Trill on a quarter note. Execution: 1. (trill note), 2. (trill note), 3. (trill note).
- c. Trill on an eighth note. Execution: 1. (trill note), 2. (trill note).
- d. Trill on a sixteenth note. Execution: 1. (trill note), 2. (trill note), 3. (trill note), 4. (trill note), 5. (trill note), 6. (trill note).
- e. Trill on a thirty-second note. Execution: 1. (trill note), 2. (trill note), 3. (trill note), 4. (trill note), 5. (trill note).

2. Mordent

Mordent หมายถึงการเล่นโน้ต 2 ตัว สลับไปมาอย่างรวดเร็ว มี 2 ชนิด คือ

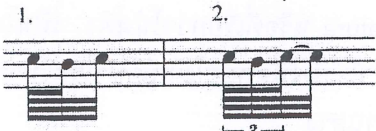
- 2.1 Upper mordent () คือการเล่นโน้ตตัวที่ระบุกับตัวที่สูงกว่า 1 ตัว
- 2.2 Lower mordent หรือ mordent () คือการเล่นโน้ตที่ระบุกับตัวที่ต่ำกว่า 1 ตัว

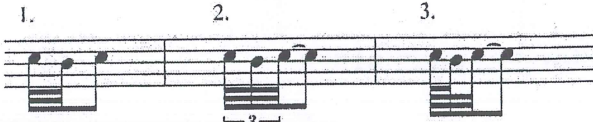
ในสมัยบาโรกโน้ตประดับที่เรียกว่า mordent จะหมายถึง Lower mordent เท่านั้น คำว่า Mordent มาจากภาษาลาติน mordere แปลว่า กัด ดังนั้นการเล่น mordent จะมีลักษณะที่เน้นจังหวะ และเล่นด้วยความรวดเร็ว โดยจะเริ่มเล่นตรงจังหวะ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างการเล่น mordent หรือที่เรียกว่า lower mordent

a. may indicate:

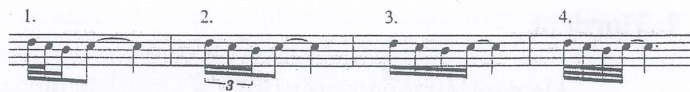
b. may indicate:

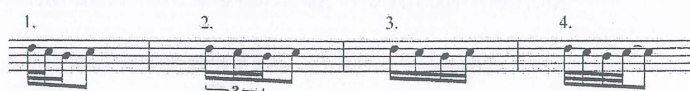
c. may indicate:

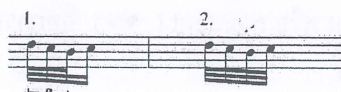
d. may indicate:

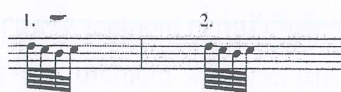
3. Turn (~)

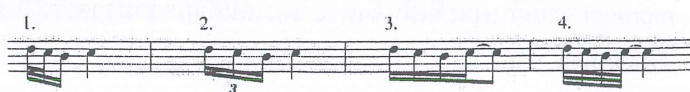
Turn สมัยบาโรก บาดเรียกว่า Cadence คือการเล่นกลุ่มโน้ต 4-5 ตัว ขึ้นลง รอบโน้ตตัวหลัก โดยเริ่มจากโน้ตตัวสูงกว่าตัวหลัก ตามด้วยโน้ตตัวหลัก ต่อด้วยโน้ตที่ต่ำกว่าโน้ตตัวหลัก และจบลงที่โน้ตตัวหลัก เนื่องจากการ turn เริ่มต้นจากโน้ตตัวที่สูงกว่า จึงมีแนวโน้มการเกิดเสียงกระด้าง (Dissonance) บางครั้งผู้เล่นจึงมักจะเล่นโน้ต 3 ตัวแรกให้เร็วขึ้น เพื่อจะได้มีเวลาเก็บโน้ตตัวสุดท้ายคือโน้ตตัวหลักได้นานขึ้น

a. may indicate:

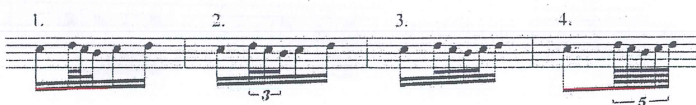
b. may indicate:

c. may indicate:

d. may indicate:

e. may indicate:

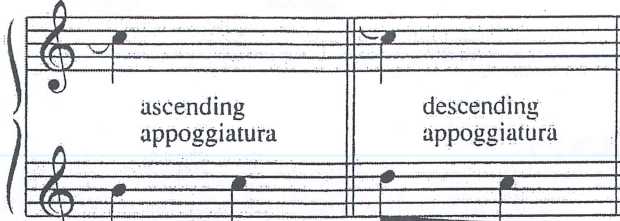
สำหรับเครื่องหมาย turn ที่ระบุระหว่างโน้ต จะเล่นดังตัวอย่างด้านล่าง

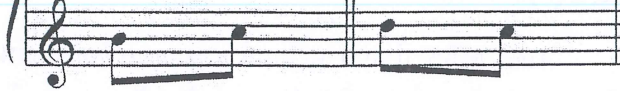
 may indicate:

4. Appoggiatura

Appoggiatura หรือที่เรียกว่าโน้ตพิง เป็นโน้ตระดับชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้น จังหวะหนักแล้วเกลามาไปยังโน้ตหลักในสมัยบาโรค บาคได้ระบุสัญลักษณ์และวิธีการ เล่นไว้ ดังตัวอย่างด้านล่าง

long appoggiatura

Pictograph:

Played:

บาคใช้เส้นโยง (Hook) โดยถ้าเส้นโยงอยู่ต่ำกว่าโน้ตจะเริ่มจากตัวที่ต่ำกว่า โน้ตหลักก่อนแล้ว จึงเป็นโน้ตหลักแต่ถ้าเส้นโยงอยู่สูงก็จะเริ่มจากโน้ตตัวที่สูง แล้วเกลามาโน้ตหลักซึ่งต่ำกว่า โดยจะเริ่มที่ตรงจังหวะตก ภายหลังนักประพันธ์เริ่ม

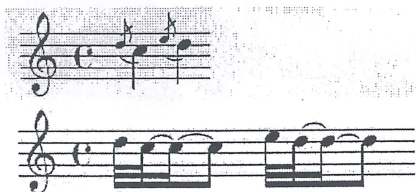
จะเขียนตัวโน้ตที่มีขนาดเล็กกว่า แล้วใช้เส้นโยงเชื่อมต่อกับโน้ตหลัก บาคไม่ได้ระบุค่าของโน้ตประดับ Appoggiatura สมัยนั้นค่าของโน้ตจึงเป็นการตีความหมายของผู้เล่นโดยตรง แต่ภายหลัง C.P.E. Bach (1714-1788) และ Johann Joachim Quantz (1697-1733) ได้ระบุค่าความยาวของโน้ตไว้ และได้เป็นแบบอย่างสำหรับนักประพันธ์รุ่นต่อมา

โดยปกติค่าของโน้ตประดับจะเป็นครึ่งหนึ่งของค่าโน้ตที่ตามมาหรือโน้ตหลัก แต่หากโน้ตที่ตามมาเป็นโน้ตที่มีค่าเป็นโน้ตประจวบ โน้ตตัวแรกหรือโน้ตประดับจะมีค่าเป็น 2 ใน 3 ของค่าโน้ตหลัก ดังตัวอย่าง

a.		may indicate:	
b.		may indicate:	
c.		may indicate:	
d.		may indicate:	
e.		may indicate:	
f.		may indicate:	

5. Acciaccatura

Acciaccatura หรือโน้ตเบียด มาจากคำ Acciaccare ในภาษาอิตาลี ซึ่งแปลว่า ถูกเบียด (to crush) บางครั้งอาจเรียกว่า Short Appoggiatura ก็ได้ สัญลักษณ์ในโน้ตเพลง ระบุโดยการเขียนโน้ตตัวเล็กอยู่ก่อนโน้ตตัวหลัก จะมีขีดที่หางซึ่งเป็นที่นิยมในเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด บางครั้งเรียกว่า "Grace note"

6. การผสมผสานโน้ตระดับเข้าด้วยกัน

6.1 trill ผสมกับ mordent

เป็นการเริ่มต้นด้วย trill และจบลงด้วย mordent

Pictograph:

Played:

trill and mordent

สำหรับการ trill นั้น อาจ trill มากกว่าตัวอย่างด้านบนก็ได้

a. may indicate:

b. may indicate:

c. may indicate:

6.2 Ascending trill

เริ่มต้นต่ำกว่าโน้ตตัวหลัก แล้วจึงตามด้วยการ trill แบบปกติ

ascending trill

Pictograph:

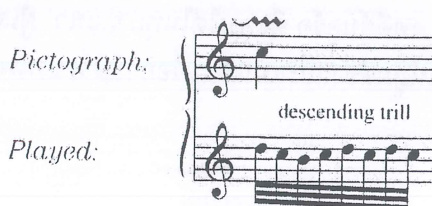
Played:

ascending trill

6.3 Descending trill

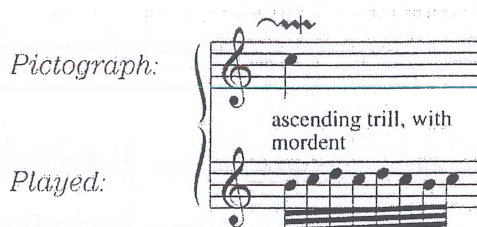
เริ่มต้นจากโน้ตตัวที่สูงกว่าโน้ตตัวหลัก ต่อด้วยโน้ตหลักตามด้วยโน้ตตัวที่ต่ำกว่าโน้ตหลัก แล้วกลับไปโน้ตหลักจากนั้นจึงต่อด้วย trill ปกติ ซึ่งจะเหมือนกับการเล่น turn ก่อน แล้วต่อด้วยการ trill

descending trill

6.4 Ascending trill ต่อกับ mordent

เป็นโน้ตระดับ 2 กลุ่มที่เล่นต่อกัน เริ่มต้นจากโน้ตตัวที่ต่ำกว่าโน้ตตัวหลัก ตามด้วยโน้ตตัวหลัก แล้ว trill ตามปกติ และต่อด้วยโน้ตตัวที่ต่ำกว่าตัวหลัก แล้วจึงจบด้วยโน้ตตัวหลัก ซึ่งก็คือการเล่น mordent นั่นเอง

6.5 Descending trill ต่อกับ mordent

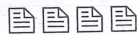
จะเริ่มต้นจากโน้ตที่สูงกว่าตัวหลัก ตามด้วยตัวหลัก โน้ตตัวที่ต่ำกว่าโน้ตตัวหลัก แล้วกลับไปโน้ตตัวหลัก แล้ว trill ตามปกติ และต่อด้วยโน้ตตัวต่ำกว่าตัวหลัก แล้วจึงจบลงด้วยโน้ตตัวหลัก ซึ่งก็คือการเล่น mordent นั่นเอง

สรุปการประดับโน้ตในยุคคลาโร

ในยุคคลาสสิกจะมีวิธีการระบุโน้ตประดับที่ต่างไปจากยุคคลาโร ซึ่งอาจสร้างความสับสนให้กับผู้เล่นได้ เช่น ในยุคคลาสสิก trill จะใช้ tr... แต่ในยุคคลาโร trill จะใช้ สัญลักษณ์ mordent ซึ่งเหมือนกับ upper mordent

โน้ตประดับที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดเป็นโน้ตประดับที่พบเจอได้บ่อยในบทเพลงยุคคลาโร โดยเฉพาะบทเพลงประเภทคีย์บอร์ด ซึ่งพบได้ในทุกๆ แนว ผู้เล่นควรศึกษาและทำความเข้าใจถึงวิธีการเล่นโน้ตประดับให้ถูกต้องและแม่นยำ เพื่อการเล่น บทเพลงที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- ณัฏฐา โสคติยานุรักษ์.(2547) พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Bruhn, S. (1989). Guidelines to Piano Interpretation. Malaysia: Rhythm Distributor SDN. BHD.
- Palmer, W. (1973). Ed. J.S. Bach: An Introduction to his Keyboard Music. USA: Alfred Publishing Co., Ltd.
- _____. (1971). J.S.Bach: Two -Part Inventions. USA: Alfred Publishing Co., Ltd.
- Randel, D. (1996). The New Harvard Dictionary of Music (ed. 8th). USA: Harvard University Press.
- Watts, V.L. (1995). Ornamentation. USA: Alfred Publishing Co., Ltd.